

Zeven miljoen beelden per jaar - 1

Oud papier! - 3

De opkomst en ondergang van een belangrijke industrietak - 4

De z van Couperus - 6

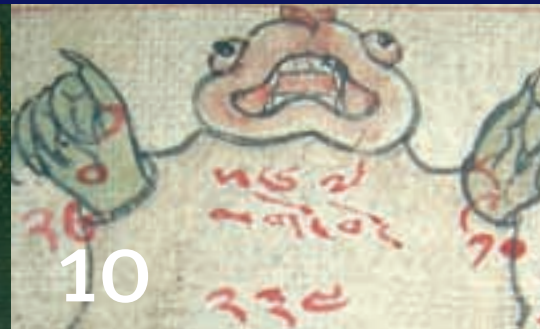
De Beoordelingscommissie stelt zich voor: Charles Jeurgens - 8

Een zeldzaam manuscript uit de collectie van het Instituut Kern - 10

Paper Dress - 12

90
|
03
|
06

METAMORFOZE → NATIONAAL PROGRAMMA VOOR HET BEHOUD VAN HET PAPIEREN ERFGOED

Metamorfoze wordt groter dan ooit

ZEVEN MILJOEN BEELDEN PER JAAR

■ In 2008 moet het zover zijn. Metamorfoze streeft ernaar in dat jaar te beginnen met digitalisering als massaconservingsmethode: preservation scanning. Het team is op dit moment al volop met de voorbereidingen bezig. Want er moet nog wel wat gebeuren voor het zover is. De kwaliteitsmanagers reizen de wereld rond in verband met een onderzoek dat begin volgend jaar moet leiden tot richtlijnen preservation scanning voor Metamorfoze. Ze bezoeken conferenties, volgen workshops en tutorials en wonen expert meetings bij. Ze praten met buitenlandse deskundigen en testen nieuwe geavanceerde apparatuur en software. De coördinatoren bereiden zich voor op de implicaties van preservation scanning voor logistiek en workflow. Verder begeleiden ze de eerste pilotprojecten voor preservation scanning, die inzicht moeten geven in wat de nieuwe methode voor ons gaat betekenen.

Infrastructuur

Maar ook breder in de kb wordt gewerkt aan zaken die dit mogelijk moeten maken. En daarbij gaat het niet alleen om Metamorfoze. Er komen meer grote digitaliseringsprojecten aan, zoals de Database Digitale Dagbladen en het project Bijzondere Collecties, waarbij boeken uit de laatste twee decennia van de achttiende eeuw toegankelijk zullen worden gemaakt. In 2007 moet de kb

een infrastructuur realiseren voor duurzame opslag en toegang tot grote hoeveelheden digitale bestanden. Het accent zal daarbij moeten liggen op snelle en efficiënte ontsluiting van de informatie voor onderzoekers. Er zijn nog heel veel vragen. Over beleid, over aanpak, over kosten. Hier moeten nog allerlei opties worden onderzocht en keuzes worden gemaakt. Op dit moment wordt aan de plannen voor deze infrastructuur gewerkt.

Het Geheugen van Nederland

Metamorfoze zal blijven samenwerken met Het Geheugen van Nederland, het nationale digitaliseringsprogramma voor cultureel erfgoed. Gedigitaliseerde collecties die visueel aantrekkelijk zijn voor een breed publiek kunnen in Het Geheugen van Nederland worden gepubliceerd. Dat geldt in eerste instantie voor sommige literaire collecties, maar er wordt naar gestreefd dit verder uit te breiden. De collectie beeldmateriaal van het Letterkundig Museum, met foto's, tekeningen en schilderijen van Nederlandse schrijvers, is een van de belangrijkste projecten op dit terrein. Dit project zal als pilot preservation scanning worden uitgevoerd.

M

Groter dan ooit

En Metamorfoze wordt groter vanaf 2007. Groter dan het programma ooit is geweest. Het Ministerie van ocw heeft de aanbevelingen van de beide evaluaties van het programma gevolgd en extra middelen beschikbaar gesteld voor een versnelde voortzetting, op structurele basis. Totdat de in 1997 geformuleerde doelstellingen zijn bereikt. Metamorfoze zet de komende jaren fors in op de conservering en het digitaal toegankelijk maken van boeken en tijdschriften. Daar is nog heel veel te doen. Daarnaast is veel geld beschikbaar voor de conservering van archieven. Wat kranten betreft maken we even pas op de plaats in afwachting van de plannen voor de Database Digitale Dagbladen. Dat project gaat in elk geval profiteren van wat er al door Metamorfoze is gedaan. Er zal worden begonnen met het scannen van de microfilms van de unieke, gecomplementeerde exemplaren van de landelijke en regionale dagbladen die in het kader van Metamorfoze zijn geconserveerd.

Zeven miljoen images

De trajecten Cultureel Historische Collecties (chc) en Internationaal Waardevolle Collecties (iwc) zullen in 2007 worden hervat. Veel collecties van cultuurhistorisch en internationaal belang kunnen worden geconserveerd en digitaal beschikbaar gesteld. Het archieventraject is dit jaar echt van start gegaan, maar zal flink

Met een productie van minimaal 7 miljoen images per jaar wordt Metamorfoze vanaf volgend jaar groter dan ooit. Foto: Rutger Janssen

worden uitgebreid in 2007 en volgende jaren. Het traject Behoud Nederlandse Boekproductie (BNB) wordt voortgezet op veel grotere schaal dan tot nu toe het geval was. Ook zal worden bekeken of bepaalde vormen van inhoudelijke selectie tot een versnelling van dit traject kunnen leiden. Plannen worden gemaakt voor een nieuw tijdschriftenproject. Dit zal zich vooral richten op veel geraadpleegde tijdschriften uit de periode 1840-1950. Op dit moment wordt een inventariserend onderzoek uitgevoerd.

De combinatie van een forse financiële injectie en de voorgenomen overstap naar digitalisering in 2008 zal Metamorfoze tot een grote producent van gedigitaliseerde Nederlandse documenten en collecties maken. We hebben berekend dat we minimaal zeven miljoen images per jaar gaan produceren.

Voorwaarde blijft natuurlijk dat duurzame opslag en blijvende toegankelijkheid van al dit digitale tekst- en beeldmateriaal gerealiseerd kunnen worden. Dat is de grootste uitdaging waar de kb het komende jaar voor staat.

Dennis Schouten

OUD PAPIER!

In de tentoonstelling Oud Papier! in Museum Het Schielands-huis in Rotterdam staan de kwetsbaarheid en restauratie van papier centraal. Zo kan men een griezelkabinet met aangetast papier bezoeken. Verder wordt er een film getoond waarin het werk van restauratoren in opleiding van het Instituut Collectie Nederland (icN) op de voet wordt gevolgd. De resultaten zijn ter plekke te bewonderen.

De tentoonstelling Oud Papier! is nog te zien tot en met 28 januari 2007 in Museum Het Schielandshuis, Korte Hoogstraat 31 in Rotterdam.

VOOR MEER INFORMATIE:

www.hmr.rotterdam.nl/sh

Bij de tentoonstelling is ook een prachtige, kleurrijke publicatie verschenen: *Oud Papier! Over gebruik, bewaren en restaureren van prent en tekening* door Lina van der Wolde.

Bussum | Rotterdam 2006,

ISBN 90-6868-434-5, 127 pagina's, € 14,90

Louis Bouwmeester leest *De Prins*, circa 1910

Foto: Atlas van Stolk

metamorfoze nieuws 03/06 213

Multatuli online

2006 is een belangrijk jaar voor Multatuli, volgens W.F. Hermans 'de enige Nederlandse schrijver die meer dan 100 jaar interessant gebleven is.' Niet alleen is de *Max Havelaar* dit jaar opgenomen in de canon van de Nederlandse geschiedenis, maar sinds november is weer een nieuw deel van het oeuvre van de schrijver ook online beschikbaar. De collectie brochures en overdrukken van het Multatuli Museum, die met Metamorfoze-subsidie werd geconserveerd en gedigitaliseerd, kan nu worden geraadpleegd op www.geheugenvannederland.nl. Te zien zijn onder meer afleveringen uit Multatuli's beroemde *Ideën*, en schermutselingen op papier tussen de schrijver en zijn criticasters. De brochures en overdrukken gaan over Multatuli, over de Multatulistudie, over het Multatuli Museum en het Multatuli Genootschap uit de periode 1835-2000. Al het materiaal is afkomstig uit de collectie van het Multatuli Museum in Amsterdam.

Vijfde Hoofdstuk
/door Stern opge
Er was 's morgens te tien uur eens ongewoon
van
de afdeling (Sonderlang) verbint met

Portret Multatuli. Foto: Multatuli Museum.

Jacob Geurts overleden 7 April 1934
ouderdom 70 jaar.

Archieven van de Stichting Nederlandse Papiergeschiedenis geconserveerd

DE OPKOMST EN ONDERGANG VAN EEN BELANGRIJKE INDUSTRIETAK

De laatste tijd heerst grote onrust in het Gelderse dorp Wapenveld. De Berghuizer papierfabriek, die daar al sinds mensenheugenis staat, wordt volgend jaar door de Fins-Zweedse eigenaar Stora Enso gesloten. Daarmee komt een eind aan een lange traditie. Op zijn hoogtepunt telde de fabriek meer dan duizend werknemers en nu zijn het er nog altijd zo'n driehonderd.

Ontelbare papiermolens

De opkomst en nu blijkbaar onvermijdelijke ondergang van de Berghuizer papierfabriek, vroeger ook bekend als Cramer, is typerend voor de ontwikkeling van de eeuwenoude papierindustrie aan de randen van de Veluwe. Vanaf het eind van de zestiende eeuw ontstonden hier langs de beken en sprengen ontelbare papiermolens die met lompen als grondstof ambachtelijk papier produceerden. Tussen de papiermolenaars bestonden talloze familiebanden. In de loop van de negentiende eeuw leidde dat tot een toenemende concentratie. Enkele bekende families, zoals Pannekoek, Van Houtum en Cramer, industrialiseerden verder en bouwden regionale papierimperumpjes op. De meeste kleinere papiermolens legden in de concurrentieslag het loodje en werden omgezet in wasserijen. Vervolgens gingen na de Tweede Wereldoorlog ook veel grotere familiebedrijven te gronde en bleef slechts een handjevol bedrijven over, die meestal in handen kwamen van (buitenlandse) multinationals.

1

Duits patent op naam van Pannekoek voor de vervaardiging van waardepapier, uit 1918

2

Zwaar aangetaste aankondiging van een openbare verkoop, uit 1869

3

Familieaantekeningen betreffende de familie Geurts

1

2

3

S N I P P E R S N I P P E R S N I P P E R

metamorfoze nieuws 03/06 4 | 5

Foto van de fabriek
Pannekoek in Heelsum
Foto's: CODA Apeldoorn

→ Belangrijke industrietak

Dat alles is goed te volgen in de collectie van de Stichting Nederlandse Papiergeschiedenis, die is ondergebracht bij CODA Archief in Apeldoorn. Deze collectie bestaat deels uit de archieven van een aantal papierfabrieken, die door heel Nederland verspreid zijn. Zo vinden we er het oudste archief van de Berghuizer Papierfabriek, maar ook dat van strokartonfabriek Beukema in Hoogezand en van papierfabriek Maasmond in Dussen. Gezamenlijk geven zij een goed beeld van de opkomst en naoorlogse teloorgang van een van de belangrijkste industrietakken in Nederland in de negentiende en twintigste eeuw. Daardoor konden deze archieven meegaan in het traject Cultuurhistorische Collecties (CHC). Het is te hopen dat het resterende archief van de Berghuizer Papierfabriek uiteindelijk ook zijn weg naar CODA vindt.

■
Vincent Sleebe

Nieuw: Handboek Metamorfoze

Eind 2006 verschijnt de tweede editie van het *Handboek Metamorfoze*. Het *Handboek* is bedoeld als een handleiding voor het opstellen van projectvoorstellen voor conserveringsprojecten en de uitvoering daarvan. In deze tweede editie wordt een aantal nieuwe elementen geïntroduceerd die te maken hebben met actuele ontwikkelingen op het terrein van massaconservatie. De belangrijkste zijn de geleidelijke intro-

ductie van digitalisering als massaconservatiemethode en de verdere ontwikkeling van analoge conversie (microverfilming) met nieuwe kwaliteitseisen en -standaarden. In het *Handboek* zijn ook specifieke aanwijzingen opgenomen voor de behandeling van archieven. Het *Handboek* zal digitaal te raadplegen zijn (in pdf-formaat) via de Metamorfoze-website.

■

EENE I

DE Z VAN COUPERUS OF WAAROM HET METAMORFOZE IS

Metamorfoze gaat over verandering. Van kreukelig papier naar glimmende films, van tastbaar aanwezig naar ongrijpbaar digitaal. Het programma ontleent zijn naam aan de titel van Louis Couperus' roman *Metamorfoze*. Na tien jaar conserveren is die naam nog steeds toepasselijk.

Metamorfose

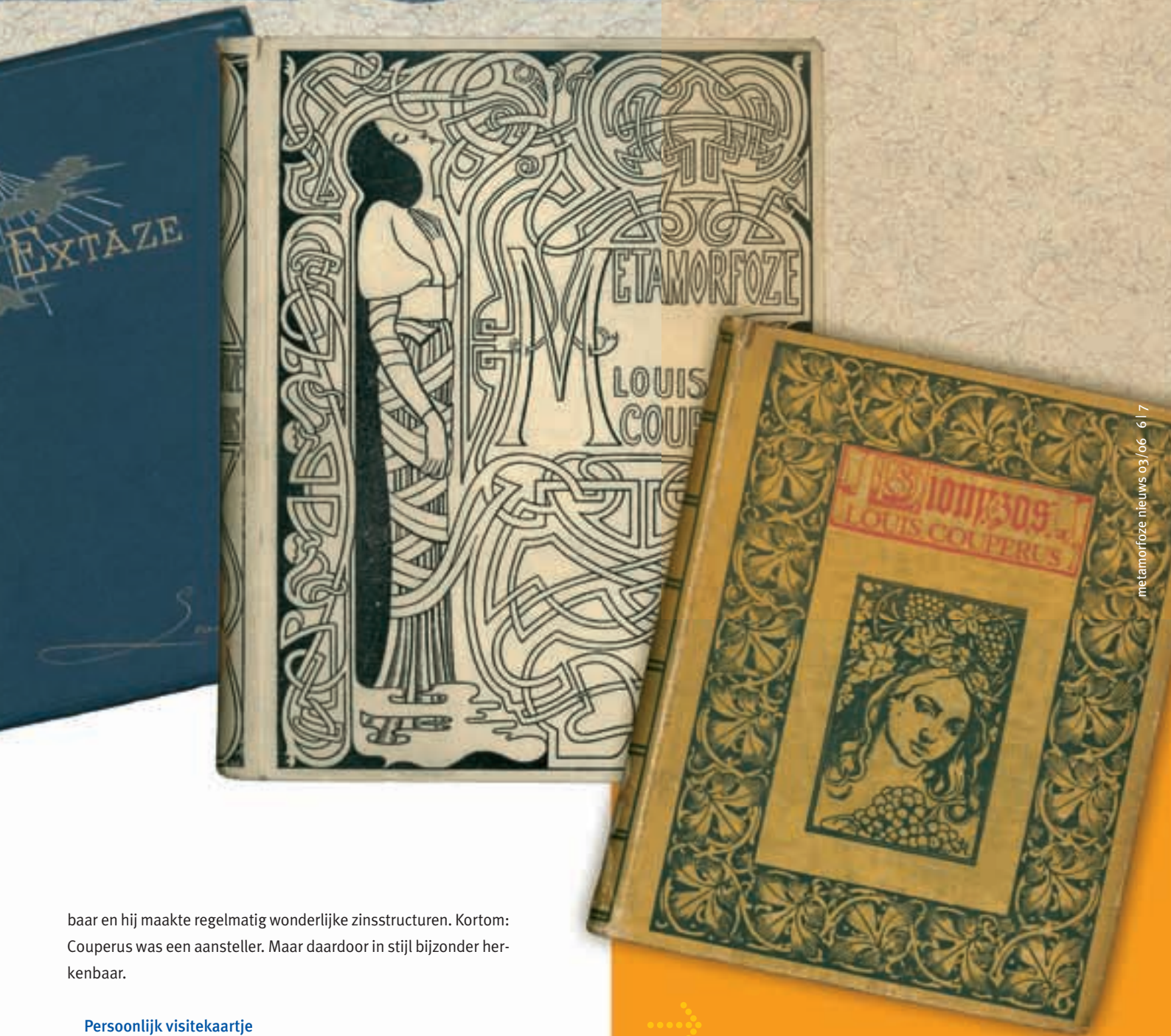
Waarom schreef Couperus een z waar je een s verwacht? Vanzelfsprekend verwacht je hier een gegronde, diepgaande achterliggende reden voor. De z, de laatste letter van het alfabet, reflecteert die zijn gevoel voor eindigheid beter dan de s dat doet? Is het de betekenis van metamorfose – verandering – die tot uiting komt in de afwijkende spelling, die 'veranderd' is ten opzichte van de officiële spelling? En wat wás eigenlijk de officiële spelling van

metamorfose in de tijd van Couperus? De Vries en Te Winkel leren ons dat dat *metamorphose* was. Dus de z is niet het enige dat afwijkt. Misschien zit er dan zelfs een hele filosofie achter?

Wonderlijke zinsstructuren

Na diverse mensen-die-het-kunnen-weten geraadpleegd te hebben, kom ik tot de volgende conclusie: Couperus wilde dat dit stukje geschreven werd. Hij wilde dat mensen zich zouden verwonderen, zich zouden verbazen, hem apart en uniek en bijzonder zouden vinden. Hij stelde zich aan, zonderde zich af, creëerde een afstand zodat alles wat hij deed en schreef op 'eenzame hoogte' kwam te staan. Hij koos niet alleen voor een z in plaats van een s in woorden als 'illuzie', 'extaze', 'vizoen' en zelfs 'Gymnasium', twee op de drie woorden in zijn teksten zijn anders geschreven dan gang-

LLUZZIE

baar en hij maakte regelmatig wonderlijke zinsstructuren. Kortom: Couperus was een aansteller. Maar daardoor in stijl bijzonder herkenbaar.

Persoonlijk visitekaartje

Zich onderscheiden door spelling, de jeugd doet het nu ook met haar sms-taal vol symbolen en onleesbare afkortingen. Al in de jaren zestig van de vorige eeuw werd er 'aksie' ondernomen. Taalgebruik als persoonlijk visitekaartje... Houdt de standaardisering van de spelling ons in een keurslijf? Zou het individu zich vrijer kunnen uiten zonder spellingsregels? Is het verschijnen van de 'witte' spelling een eerste teken van een Nieuwe Tijd? We sullen sien.

■
Barbara Schaap

In de tentoonstelling *Toorop in Wenen: inspiratie voor Klimt* in het Gemeentemuseum in Den Haag is de roman *Metamorfoze* prominent aanwezig. De tentoonstelling is gewijd aan de invloed die met name Jan Toorop heeft uitgeoefend op het werk van de Oostenrijkse schilder Gustav Klimt. *Metamorfoze* speelde daarin een belangrijke rol. Klimt heeft zich bij het uitbeelden van vrouwenfiguren in de periode na 1897 sterk laten inspireren door Toorops bandontwerp voor dit boek. De tentoonstelling loopt tot 7 januari 2007.

Enkele stukken uit het
Gemeentearchief Dordrecht
(Collectie Diversa sed Una)

De Beoordelingscommissie stelt zich voor

CHARLES

De sporen die uit het verleden bewaard zijn gebleven, vormen voor de historici van vandaag de bronnen van kennis over dat verleden. Sporen uit de geschiedenis en dus potentiële bronnen zijn er veel. Om er een aantal te noemen: boeken, tijdschriften, kranten, foto's, films, schilderijen, tekeningen, gebruiksvoorwerpen en uiteraard ook archieven. Metamorfoze bekommert zich om het behoud van een deel daarvan.

Archivarissen worden voortdurend geconfronteerd met vraagstukken op het gebied van waardering en selectie. Eigenlijk is hetzelfde aan de hand in het Metamorfoze-programma. In dit geval gaat het om de spanning tussen de enorme hoeveelheid papieren documenten waarvoor conserverende handelingen nodig zijn en de altijd beperkte financiële middelen. Het interessante van het werk binnen de Beoordelingscommissie Metamorfoze is vooral het beoordelen van de hardheid van aanvragen ten opzichte van de geformuleerde criteria.

Mijn fascinatie voor archieven is geboren tijdens mijn studie geschiedenis. Een fascinatie die niet zozeer gebaseerd was op de historische sensatie die het werken met de bronnen bij sommigen oproept, maar vooral vanwege de vaak geheel andere betekenis die de archieven krijgen voor de historicus in vergelijking met de rol die de documenten speelden ten tijde van de archiefvorming. Iemand heeft zoveel jaar geleden zinnen opgeschreven die ik nog steeds kan lezen. Welke conclusies mag ik trekken uit die documenten? Wat moet ik weten over de bedoeling van degene die indertijd die dingen heeft opgeschreven?

Na mijn studie heb ik een proefschrift geschreven over de beleids- en planvorming door de overheid van het grootste infrastructurele project uit de negentiende eeuw: de drooglegging van het Haarlemmermeer. Hiervoor zat ik gedurende een aantal jaren vrijwel dagelijks in de studiezalen van verschillende archiefdiensten. In die tijd raakte ik steeds meer geïnteresseerd in de andere kant van de balie: de archiefvorming en het archiefbeheer.

Metamorfoze-jubileum

In 2007 bestaat Metamorfoze tien jaar, een bijzondere gebeurtenis waar we natuurlijk uitgebreid bij stil willen staan. Met onder andere een webtentoonstelling en een jubileumuitgave van *Metamorfoze Nieuws*. Verder organiseren we in het voorjaar een extra feestelijk symposium, waarin we terug zullen kijken op wat er de afgelopen tien jaar is gebeurd binnen Metamorfoze. Ook wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de plannen voor de komende jaren. Houd voor de datum en het programma in ieder geval de website en de discussielijst in de gaten.

JEURGENS

Na afronding van mijn dissertatie ben ik daarom de Archiefschool gaan doen. Vervolgens heb ik een aantal jaren als onderzoeker bij het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis in Den Haag gewerkt, daarna als gemeentearchivaris van Schiedam en sinds 1999 als gemeentearchivaris van Dordrecht. Sinds twee jaar ben ik tevens voor een dag in de week als hoogleraar archivistiek verbonden aan de Universiteit Leiden.

Collectiebeheer wordt eigenlijk een steeds belangrijker onderdeel van het werk van archivaren. Dat komt voor een belangrijk deel vanwege het streven de archieven meer toegankelijk te maken voor het publiek. Met educatieve projecten en laagdrempelige tentoonstellingen proberen steeds meer instellingen 'het grote publiek' te bereiken. Maar zoals iedere collectiebeheerder weet, staat dit streven op gespannen voet met het behoud van de collectie. Metamorfoze biedt in dit opzicht nieuwe mogelijkheden voor archiefinstellingen.

DE ONTDEKKING EEN ZELDZAAM MANUSCRIPT UIT DE COLLECTIE VAN

In de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw verzamelde de Leidse oriëntalist Johan van Manen (1877-1943) een groot aantal Tibetaanse blokdrukken en manuscripten. Deze collectie, die uit bijna 1800 documenten bestaat, bevindt zich grotendeels bij het Instituut Kern (Universiteit Leiden). Enkele

stukken worden in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden bewaard. De conservering van deze collectie in het kader van Metamorfoze, binnen het traject Internationaal Waardevolle Collecties, begon op 1 mei 2002 en is inmiddels met succes afgesloten. Hiernaast wordt een bijzonder manuscript uit deze collectie toegelicht.

In een Tibetaanse gemeenschap speelt de astroloog een belangrijke rol. Hij stelt horoscopen op met betrekking tot vier essentiële thema's: levensloop, gezondheid, economische en politieke situatie en de toekomst. De astroloog is een centrale figuur bij geboorte, behandeling van ziekte, dood en begrafenis, huwelijk, zaken, reizen, etc. Hij combineert als het ware in één persoon de functies die in het Westen worden uitgeoefend door meerdere specialisten.

Astrologische berekeningen

Het werk van de astroloog wordt in hoge mate bepaald door de interpretatie van tekstuele bronnen die meerdere systemen van astrologische berekeningen kennen. Het eerste systeem baseert zich op de vijf elementen, een cyclus van twaalf jaar, acht driehoeken ontleend aan de Chinese I-ching en negen nummers. Het tweede is gebaseerd op de stand van de hemellichamen. Weer een ander systeem, dat tevens een bron is voor Tibetaanse astronomie, kent aan iedere dag van de maand een 'klinker' toe.

1 en 2

Enkele kleurrijke illustraties

uit het manuscript.

Foto's: Instituut Kern,

Universiteit Leiden

HET INSTITUUT KERN

Witgeschilderde stof

In de Johan van Manen-collectie bevindt zich een zeldzaam manuscript dat, op basis van de titel, lijkt te behoren tot het laatstgenoemde systeem. Het manuscript is een prachtig exemplaar van 22 folio's. Het materiaal bestaat uit dikke, witgeschilderde stof, terwijl alle overige manuscripten uit de collectie op papier zijn geschreven. Het gebruik van stof duidt ongetwijfeld op een grote bekwaamheid van de anonieme kopiïst. Het manuscript is kleurrijk geïllustreerd met afbeeldingen, geometrische figuren en tabellen. Inhoudelijk geeft de tekst een breed scala aan astrologische toepassingen, waaronder zelfs hoe een dief te identificeren.

Voor zover nu bekend is dit een uniek manuscript. Een auteur wordt niet genoemd, wel vermeldt het colofon de namen van twee vertalers. Dat het een vertaling betreft duidt erop dat het origineel waarschijnlijk in het Sanskriet was geschreven. Of deze originele Sanskriet-versie ooit wordt getraceerd zal de toekomst uitwijzen. In ieder geval biedt de Tibetaanse versie in dit manuscript een grote uitdaging tot verdere bestudering.

■
Kalsang Norbu Gurung
Dory Heiligers

SNIPPER SNIPPER SNIPPER SNIPPER SNIPPER SNIPPER

Bent ú al lid van de Discussielijst Metamorfoze?

De Discussielijst Metamorfoze bestaat sinds 2001. De lijst is bedoeld voor deelnemers en potentiële deelnemers aan het Metamorfoze-programma. Maar ook andere geïnteresseerden in de problematiek van conservering van het papieren erfgoed zijn welkom. Hierbij gaat het zowel om de uitwisseling van relevante tips, vacatures, adviezen en vragen tussen de Metamorfoze-deelnemers onderling, als om vragen aan en mededelingen van het Bureau Metamorfoze.

U kunt zich voor de discussielijst aanmelden via de website:

www.metamorfoze.nl/overig/discussielijst.html

Daar vindt u ook informatie over de aan- en afmelding en het gebruik van de lijst.

Metamorfoze is het *Nationaal Programma* voor het *Behoud* van het *Papieren Erfgoed*.

Metamorfoze is een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief en is een initiatief van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ocw).

Het programma bindt de strijd aan met verzuring en met andere vormen van autonoom verval, zoals inktvraat en groenvraat.

Voor meer informatie over het programma

Koninklijke Bibliotheek
Bureau Metamorfoze
Postbus 90407
2509 LK Den Haag
T 070 3140 373
F 070 3140 427
E metamorfoze@kb.nl
I www.metamorfoze.nl

Personalia auteurs

Dory Heiligers is wetenschappelijk bibliothecaris van het Instituut Kern van de Universiteit Leiden.

Charles Jeurgens is gemeentearchivaris van Dordrecht en hoogleraar archivistiek aan de Universiteit Leiden.

Kalsang Norbu Gurung is als medewerker betrokken bij het project Tibetaanse blokdrukken en handschriften van het Instituut Kern van de Universiteit Leiden.

Barbara Schaap werkt als management assistent voor Bureau Metamorfoze en Het Geheugen van Nederland.

Vincent Sleebe was archivaris bij COBA Apeldoorn en is nu relatiebeheerder bij het Historisch Centrum Overijssel.

Metamorfoze Nieuws

ISSN 1387-084x, verschijnt 3x per jaar
Eindredactie

Andrea Langendoen

Redactie

Erik van der Doe en Dennis Schouten

Vormgeving

Marise Knechtmans, Amsterdam

Druk

Drukkerij Mart.Spruijt, Amsterdam

Fotografie

Afdeling Optische Technieken van de Koninklijke Bibliotheek, tenzij anders aangegeven.

KB nationaal archief

S N I P P E R S N I P P E R S N I P P E R S N I P P E R S N I P P E R S N I P P E R

Paper Dress

*And underneath
Her paper dress
She knows we're different
Shoulders and neck
Shrug away this distance*

The Toadies – Paper Dress

Papieren kleding kwam op in de late jaren zestig van de vorige eeuw, als het ultieme uitvloeisel van de wegwerpmaatschappij. Het begon in Australië met jurkjes van Donyale Luna. Hoewel ze in verschillende warenhuizen te koop waren, werden er niet veel van verkocht. De kwaliteit was slecht en men was bang dat ze in brand zouden kunnen vliegen. Later werden in de Verenigde Staten papieren mini-jurkjes in de

↑

1 en 2

Papieren kleding van Hussein Chalayan

markt gezet met psychedelische opdruk. Ze waren te koop in diverse boetieks, maar wederom sloeg het niet echt aan. De kleding was gemaakt van een papiersoort die zowel stevig als zacht en draagbaar was, omdat er naast houtpulp ook katoen in was verwerkt. Toch zullen veel vrouwen zich wat onbehaaglijk hebben gevoeld bij het idee gekleed te gaan in papier, dat niet alleen gemakkelijk brandt, maar even gemakkelijk scheurt.

Massaproductie van papieren kleding was geen lang leven beschoren. Wel inspireerde het verschijnsel kunstenaars en ontwerpers om kleding te maken met papier als grondstof. Bekend is de Souper

(uit *Hussein Chalayan*, Rotterdam/Groningen 2005), p. 19, 21.

Dress, voor een reclamecampagne van Campbell's soep, waarbij een bekend werk van Andy Warhol werd gebruikt als opdruk. Andere voorbeelden zijn het papieren pak, ontworpen en gedragen door pop-art kunstenaar James Rosenquist, en het gekreukeld papieren overhemd van James Rocha. En ook in kledingontwerpen van Hussein Chalayan speelt papier een grote rol. Of die kleding nu gedragen wordt, daar gaat het eigenlijk niet meer om. Meestal worden deze ontwerpen verkocht op veilingen voor goede doelen, of zijn ze te zien op tentoonstellingen en in musea.

Zijn er dan geen praktische toepassingen meer voor papier in kleding?

↑

3 en 4

'Pulp Fashion', in: *Publish*, July 1999, p. 42

Jawel, die zijn er nog steeds. Wegwerpondergoed bijvoorbeeld. Dat kan soms handig zijn. Bijvoorbeeld bij kamperen, ziekenhuisbezoek, sport of massage, zo zeggen de producenten. Niet zeer milieuvriendelijk natuurlijk.

En dan is daar Tyvek van Dupont. Dat kennen we van de enveloppen waarin de boeken worden verpakt die Metamorfoze conserveert. Wat er tegenwoordig aan papieren kleding wordt gemaakt, is allemaal Tyvek. Geen echt papier, maar het lijkt er op. Je kunt het wassen en meerdere malen dragen. En dames: je kunt het met geen mogelijkheid scheuren.

Dennis Schouten